

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK DÜŞÜNÇESİ

Cilt 5

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

13 Subat 2016

Tanzimat'tan Günümüze
AHLAKÎ VE EDEBÎ
Düşünce Temsilcileri

Editör ve Yazar: Süleyman Hayri BOLAY

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	238708
Tas. No:	920.0956 BOL.T

Ankara
2015

ABDURRAHMAN ŞEREF (D. 1853 - Ö. 1925)

Hüsameddin ERDEM

Abdurrahman Şeref (010342)

Abdurrahman Şeref son devir tarihçi ve siyaset adamlarındandır. İstanbul'da doğmuştur. Safranbolulu Hasan Efendi'nin oğludur. Tahsilini İstanbul'da yapmıştır. Birçok okulda ve Dârü'l-Fünûnda Türkçe, Coğrafya, Ahlak, Tarih hocası ve müdürlük yapmıştır. 1908 devriminden sonra Maarif Nâzırı, Evkaf Nâzırı, Şûra-yı Devlet başkanı, 1923'te TBMM II. Dönem İstanbul milletvekili olmuştur. Kültür hayatımıza uzun süre değerli hizmetleri olmuştur.

Birçok eserleri vardır. Ahlakla ilgili eseri "*İlm-i Ahlak*"tır ve ortaokul seviyesinde bir eserdir. Ayrıca birçok makaleleri vardır.¹

İlm-i Ahlak (İstanbul, 1316/1901), A. Şeref bu eserinde ahlakın tanımı, çeşitli teorik ahlak meseleleri, aile ahlakı, toplum ahlakı ve devlet ahlakı üzerinde durmuştur.

Ahlakın tanımıyla işe başlayan A. Şeref, bu tanımı Gazâlî'nin *İhya* adlı eserinden alarak şöyle tanımlamaya çalışmaktadır: "*Ahlak, nefiste köklü bir şekilde mevcut olan bir hâldir ki fiiller kendisinden kolayca, düşünmeden çıkar. Eğer nefisteki bu hâlden akla ve dine uygun, iyi ve mükemmel fiiller çıkarsa, bu hâle 'iyi ahlak', eğer kötü ve düzensiz fiiller çıkarsa buna da 'kötü ahlak' denir.*"²

TEORİK AHLAK

A. Şeref, teorik ahlakla ilgili olarak önce terbiye üzerinde durmaktadır. O terbiye kavramının, hayat bulup gelişmek, artmak ve yüksek yere çıkmak manasına gelen '*rubuv*' kökünden geldiğini belirtmiş ve esas anlamının yükselmek, gelişip serpilip meyve vermek anlamına geldiğini ifade etmiştir.

¹ A. Şeref, *İlm-i Ahlak*'ın giriş kısmı; *Türk Ansiklopedisi*, I/46-47.

² Abdurrahman Şeref, *İlm-i Ahlak*, İstanbul, 1316, s. 5; bkz. İmam Gazâlî, *İhya-yı Ulûm'ud-Din*, III/53.

3215 - 3221

lemelerini ele alan fevkalâde mühim eserinin mukaddimesini Arapça'dan Türkçe'ye çevirdi. Pek çok kaynakta ona ait olarak gösterilen *Fezâil-i Askeriyye* (İstanbul 1290) Mustafa Hâmi Paşa'ya aittir. Buna mukabil yine pek çok kaynakta yer almayan *Uhuwet-i Askeriyye* (İstanbul 1298) Abdurrahman Süreyya'nındır. Ona ait olarak gösterilen bazı eserler daha var ki onun olduğu tevsik edilemedi.

Kay.: Metinde zikredilenlerden başka; *Sicill-i Ahvâl Defteri* Başbakanlık Arşivi, nr. 76, s. 91-92; Mehmed Faik, Mahmud Esad, Ali Sedad; *Redd-i Tahlîl*, İstanbul 1299/1882, Matbaa-i Osmaniyye, 32s.; Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, 3-4/1105; Cemil Meriç, *Mağaradakiler*, İstanbul 1978, s. 273-291; Kâzım Yetiş, "Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmaniyyesi ve Üyandırdığı Akisler II-III", *Kubbealtı Akademi Mec.*, yıl 12, nr. 2, Nisan 1983, yıl 13, nr. 1, Ocak 1984, s. 57-74, 43-61; a.g.y., "Belâgat, Rhétorique ve Edebiyat Nazariyesi Sahasında Türkçe Neşredilmiş Kitapların Açıklamalı Bibliyografyası", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1987, Ankara 1992; a.g.y., *Yenileşme Devri Belâgat Kitaplarında Eski Şiir*, İstanbul 1993; TDEA 1/16; TDVİA 1/173-174, TEA/AÖ 1/21. ♦♦K. YETİŞ

ABDURRAHMAN Şeref (8.8.1853 - 18.2.1926):

Tarih yazarı. İstanbul'da doğdu. Tophane-i Âmire Muhasebe Kalemî mümeyyizlerinden Hasan Efendinin oğludur. Sıbyan Mektebindeki tahsilinden sonra Eyüp Rüşdiyesine ve Mekteb-i Sultanîye (Galatasaray) devam ederek buradan mezun oldu (1873). Mahrec-i Aklâm-ı Şâhâne-de, Mekteb-i Sultanîde, Dârümuallimîn-de, Mekteb-i Mülkiyede tarih, coğrafya, gramer, imlâ ve ahlâk dersleri verdi; ayrıca Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Sultanî müdürlüklerinde bulundu. 1907 ve 1909 yıllarında iki defa Maarif Nazırlığı yaptı. II. Meşrûtiyetten sonra Âyan Meclisine üye oldu. 1908'de Lutfî* Efendinin yerine vak'anüvis olarak tayin edildikten sonra asıl üne kavuştu. Osmanlı Devletinin son resmî tarihçisi olan Abdurrahman Şeref Bey, aynı zamanda Osmanlı Tarih Encümeni reisliğinde de bulundu (1909). Saltanat kaldırılınca vak'anüvislik görevi sona erdi. Ancak Osmanlı Tarih Encümeninin Türk Tarih Encümenine dönüşmesi ile buradaki başkanlığı ölünceye kadar sürdü. 1918'de Evkaf Nazırlığı yaptı. Cumhuriyetin ilânından sonra TBMM'nin ikinci devresinde İstanbul milletvekili oldu. 18 Şubat 1925'te Ankara'da vefat etti. Eğitime verdiği hizmetlerden dolayı çeşitli nişan ve madalyalar kazandı. Kendisinden önce vak'anüvis olan Lutfî Efendinin tarihinin sekizinci cildini genişleterek yayımladı. Ancak devlet vak'anüvisi ola-

rak kaleme aldığı kendi tarihi yayımlanmadı. Bu çalışmanın el yazma tek nüshası Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde bulunmaktadır. Tarih-i Osmanî Encümeninin yayın organı olan *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nda çeşitli makaleleri yayımlandı. Coğrafya, istatistik ve ahlâka dair kitaplar yazdı. **Eserleri/Tarih:** *Fezleke-i Tarih-i Düvel-i İslâmiye* (İst. 1885), *Tarih-i Devlet-i Osmaniye* (İst. 1893, 1896, 1899), *Zübdetü'l-Kıssa* (İst. 1899-1900), *Tarih-i Asr-ı Hazır*; *Harb-i Hazırın Menşei* (İst. 1918), *Sultan Abdülhamid'e Dair* (Ahmed Refik ile, İst. 1918), *Tarih Musahabeleri* (İst. 1923). **Ahlâk:** *İlm-i Ahlâk* (İst. 1316, 1326, 1328) vdğ.

Kay.: Efdaleddin, *Abdurrahman Şeref Efendi: Tercüme-i Hâli, Hayat-ı Resmîyye ve Hususîyyesi*, (İst. 1927); OTM, s. 153-156; TBTK 1/49-55; TDEA 1/16-17; TDVİA 1/175; TEA/AÖ 1/21-22; YS 2. bs. s. 13. ♦♦A. CELEPOĞLU

ABDURRAHMANOĞLU İbrahim, bk. **ABDIRAKMANOV**, İbrayım

ABDURRAHMANOV, Muhtar (1939-) Kazakistan çocuk şairi ve gazetecisi. Almatı iline bağlı Malıvay köyünde doğdu. 1947-1957 yılları arasında Çilek kasabasında ilk ve orta öğrenimini tamamladı. *Kolhozcular Emeği* gazetesinde çalışmaya başladı. 1964 yılına kadar bu gazetede çalıştı. Sonra Almatı'da çıkmakta olan *Uygur Sesi* gazetesine geçti. Gazetecilik yaparken bir taraftan Kazakistan Devlet Üniversitesinin Basın-Yayın ve Gazetecilik Fakültesini bitirdi. Daha sonra üniversitede iki yıl gazetecilik stajı yaptı. Gazeteciler Cemiyetinin üyesi olan Abdurrahmanov, yazı hayatında Muhret takma adıyla meşhur oldu. Köy hayatı ve insan kaderi gibi konularda yazı dizileri, hikâyeleri ve haberleri yayımlandı. Bu arada çocuk şiirleriyle de tanındı. **Eserleri/Çocuk şiiri:** *Hangi Mevsim İyi İmiş, Açık Olsun Göklerim*. Kay.: Kendisi. ♦♦K. KULAMŞAEV

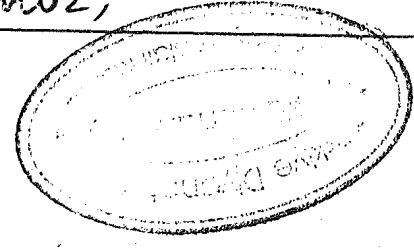
ABDURRAMAN Kadrîzade (1894 - 1939): Kırım sahası şair ve yazarı. Medrese eğitimini bitirdi. Arap, Fars ve Rus dillerini öğrendi. *Yarı Dünya* gazetesinde çalışırken siyasî ve edebî eserleri, ders kitaplarını Kırım Türkçesine çevirdi. Halk bilimciydi. Diğer Türk boylarının folklorunu ve Kırım sözlü edebiyatını iyi bilir; masallar, tekerlemeler, yırlar, çınlar ve atasözleri derler; gazetede yayımlardı. Derlediklerinden yararlanarak bir takım satirik eserler de yazdı. 1927'de yazdığı *Kızma Be Yau!*, *Bir Kaç Öğüt-*

Ahmed Lütfi
A. Şeref ✓

Yeni Türk Mecmuası, cilt: VII / sayı: 79

1939, İstanbul, s. 268-272
Temmuz,

ESKİ TARİHLER VE MÜVERRİHLER:

0.311

SON İKİ OSMANLI VAK'ANÜVİSİ

YAZAN

İsmail Nâmi Erbilek

«Yeni Türk» mecmuasının Mayıs 1939 tarihli 77 inci nüshasında, sayın Raşit Gökdemir, Osmanlı devletinin tarihini, sırasile hangi eserlerden takip etmek mümkün olduğunu, «Osmanlı Tarihleri» adlı yazısında tatkik etmekte ve bu eserleri şu suretle saymaktadır:

Tacüttevarih Başlangıçtan	1000 H
Naima tarihi	1000 H — 1070 H
Raşit tarihi	1071 H — 1134 H
Asım tarihi	1135 H — 1141 H
Subhi tarihi	1143 H — 1156 H
İzzî tarihi	1156 H — 1165 H
Vasif tarihi	1166 H — 1188 H
Cavdet tarihi	1189 H — 1241 H
Lütfi tarihi	1241 H — 1261 H

Bundan anlaşılıyor ki, Osmanlı devletinin kuruluş tarihi olan hicri 699 tarihinden 1261 senesi sonuna kadar, devletin hayatı resmî tarihçiler marifetile not edilmiş ve yalnız 1142 senesi vak'aları arada unutulup atlanmıştır. Raşit Gökdemirin verdiği izahata göre, 1261 senesinden sonra Osmanlılığa ait siyasi ve içtimaî adımları sırasile takip eden olmamıştır. Bu itibarla Lütfi tarihinin müellifi olan Ahmet Lütfi, Osmanlı devleti tarihini tesbit eden vakanüvislerin sonuncusudur. Fakat Ahmet Lütfiden sonra, bir vak'anüvis daha tanıyoruz ki, o da Abdürahman Şereftir. Abdürahman Şerefin, Lütfi tarihinin sekizinci cildini bazı ilâvelerle bastırıldığını biliyorsak da, kendisinin vak'anüvis olduğu yıllarda geçen hadiseleri kaydedip etmediğinden ve eğer

kaydetdise, buna müteallik evrakın nerede bulunduğundan haberimiz yoktur.

Bizim düşüncemiz yanlış değilse, Osmanlı vak'anüvislerinin en bahtsızları, son ikisi, yani Ahmet Lütfi ile Abdürahman Şereftir. Çünkü bunlardan birincisi çok fena şartlar içinde çalışmaya mecbur kalmış, o cihetle eseri, kendisinden önce gelen vak'anüvislerin ortaya koydukları tarihlerin en zayıfı olmuştur. İkincisi Abdürahman Şeref ise, vak'anüvis sıfatile hiç bir mahsul vermeden dünyadan çekilmiştir. Bu bakımdan gerek Ahmet Lütfi, gerek Abdürahman Şeref, hakikaten dikkate değer iki simadır.

I

Ahmet Lütfi, İstanbulda, bir rivayete göre 1231 tarihinde ve diğer bir rivayete göre de 1232 senesinde Alacahamamda doğdu. Babası nalıncı Mehmed ağa namında biridir. Ahmet Lütfi, ilk defa Kur'anı ezberlemeğe çalışmış ve medreseye girmiştir. Arkadaşları arasında çalışkanlığile ün kazanan Ahmet Lütfi, yalnız medrese dersleriyle iktifa etmemiş, bunlardan başka farsca ve edebiyat ile de meşgul olmuştur.

Ahmet Lütfi, 1244 senesinde «Hendesehanei Berri» ye devam etmeğe başladı. Bunu müteakip Amca zade Hüseyin paşa medresesine devam etti, 1252 tarihine kadar zamanının meşhur âlimlerinden ders gördü. 1252 Senesinde İstanbul müderrisi oldu. Fakat bu meslekte çok durmıyarak

HAZİRAN 2003
MADDE YAKINDIĞINDAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ABDURRAHMAN ŞEREF EFENDİ

MADDE YAYINLANMIŞTIR
SONRA GELEN DÜKÜMAN

11 MAYIS 1993

Enver Koray

Memleketimizin yetiştirdiği gerçek tarih bilginlerinden ve son devir politika adamlarından olan Abdurrahman Şeref Efendi, aslen Safranboluludur. 1269/1853 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Tophane-i Âmire muhasebe mümeyizlerinden Hasan Efendi'dir.

Öğretimini o zaman Mekteb-i Sultani denilen Galatasaray Lisesi'nde tamamlamıştır. Meslek hayatına, devlet memuru yetiştiren «Mahreç-i Aklâm» adlı okulda öğretmen olarak başlamış, 1877'de Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler Okulu) tarih ve coğrafya öğretmenliğine ve bir müddet sonra da müdürlüğüne tayin edilerek 16 sene bu görevde kalmıştır. 1894'de Mülkiye Okulu'ndaki öğretmenliği üzerinde olarak Galatasaray Lisesi Müdürlüğü'ne tayin edilmiş ve 14 sene bu görevini sürdürmüştür. 1909'da Sultan Mehmet Reşat Han'ın padişahlığa geçmesinden sonra vakanüvis Lûtfi Efendi'den boşalmış olan ve Sultan Abdülhamid II. devrinde tayin yapılmayan vakanüvislik görevine atanmıştır. İmparatorluğun lağvedilmesine kadar bu görevi sürdürmüştür.

Esas mesleği öğretmenlik olmasına rağmen Abdurrahman Şeref merhum 1908'de Meşrutiyet idaresinin tekrar kurulması üzerine devrin çeşitli hükümetlerinde görev alarak aktif bir politika hayatına girmiştir. İlk defa 1908 seçimlerini müteakip hükümette Defter-i Hâkani (Tapu-Kadastro) Nazırlığı'na getirilmiş ve bir müddet sonra Âyan Meclisi (Senato) üyeliğine atanmıştır. Aynı sene içinde Maarif Nâzırı (Eğitim Bakanı) vekili ve kısa bir süre sonra da aynı bakanlığa asil olarak getirilmiştir. Daha sonra Evkaf Nâzırı, bir müddet sonra da Meclis-i Has-ı Vükela'ya memur (Devlet Bakanı), Devlet Şurası Başkanı (kabinede görevli) ve 1920 yılında tekrar Maarif Nâzırı olmuştur. Bu arada bir defa da Âyan Meclisi başkan yardımcılığı yapmıştır. Âyan üyesi bulunduğu 1922 yılında Osmanlı hükümetinin lağvı üzerine bir müddet boşta kalmış ise de 1923 yılında yapılan seçimlerde Türkiye

SHERBET (Ar. Pers. Tk.), a fruit-based drink; the term is derived from the Arabic *sharba*, meaning a drink or beverage. Sherbet was first recorded in English in the early 17th century, and there are many other European cognate forms, viz. *sorbet* (Fr.), *sorbetto* (It.), *sorbete* (Sp.), etc. According to Turkish and European sources, in Istanbul sherbet was made from a variety of ingredients, of which the most common was lemon juice, mixed with sugar, honey and water, and sometimes with musk and ambergris, often cooled with ice or snow in summer, and served warm by itinerant vendors in the winter time. Other ingredients might include violets, *nilüfer* (water-lily flowers), rhubarb, roses, lotus, tamarind and grapes. Richard Knolles, *The general history of the Turkes*, London 1621, describes a dinner given for foreign ambassadors in Istanbul in 1603, when "the table ... thus furnished, the guests without any ceremony of washing sat downe on the ground ... and fell on their victuall, and dranke out of great earthen dishes, water prepared with sugar, which drink they call Zerbet"; elsewhere he mentions that it is made of "the juice of lymons, water and sugar". George Sandys, *A relation of a journey begun An.Dom.1610*, London 1615; an anonymous manuscript in the British Museum of 1027/1618 (Add. 23880); and J.-B. Tavernier, *a new relation of the Inner-Part of the Grand Seigneur's Seraglio*, London 1677, all describe the composition and serving of sherbet in detail.

The Turkish historian Ewliyā Çelebi, *Narrative of travels in Europe, Asia and Africa*, tr. J. von Hammer, London 1834-50, lists the ingredients of a variety of sherbets, and another fruit-based drink, *khō shāb* (possibly with an alcoholic content) which was equally popular in the 17th century. He names the various districts where the sherbet-makers lived, such as Top Hane, Fındıklı and Scutari, and their special products. He also describes a procession in 1042/1633, when the merchants of musk sherbets (*eshribe-yi mümesseke*) "pass exposing to public view in china vases and tankards every kind of sherbet made of rhubarb, ambergris, roses, lemons, tamarinds, etc., of different colours and scents, which they distribute among the spectators".

The lemon juice which was so important a component of sherbet, came from lemons (*līmūn*), almost exclusively imported from the island of Chios; see Sandys, Du Loir, *Les Voyages*, Paris 1654, and R. Mantran, *Istanbul dans la seconde moitié du XVIIIe siècle*, Paris 1962, for the Turkish sources. Sherbet was served in pottery or glass covered bowls; a Turkish painting of a *sherbetçi* shows the sherbet seller at his stall, working a hand-pump in order to activate a sherbet fountain (Warsaw University Library, Teka 171, no. 536). A by-product of the sherbet industry was the ingenious invention, at Kütahya in the early 12th/18th century, of pottery lemon-squeezers with a concealed trap; see J. Carswell, *The lemon-squeezer: an unique form of Turkish pottery*, in *IVme Congrès International d'Art Turc*, Univ. de Provence, *Etudes historiques* 3, Aix 1976.

Bibliography: Given in the article. See also J.W. Redhouse, *A Turkish and English lexicon*, Constantinople 1890, s.vv. *sharāb*, *sherbet*, *sherbetçi*.

(J. CARSWELL)

SHEREF, 'ABD AL-RAHMĀN (1853-1925), late Ottoman historian and statesman.

'Abd al-Rahmān Sheref was born in Istanbul, the son of a chief clerk at the Imperial Arsenal (*Topkhāne-yi 'āmiri*), whose family hailed from Safranbolu in northwestern Anatolia. 'Abd al-Rahmān Sheref graduated from the famous Galatasaray Lycée in 1873. After this he taught at several different establishments,

from the *Makhrudj-i Aklām* (a college for civil servants which existed between 1864 and 1876) to the *Dār al-Fünūn* (University), which was re-opened in 1900, having been closed since 1880. All through the long reign of 'Abd al-Hamīd II (1876-1909 [q.v.]) he was a central figure in the educational establishment, serving for sixteen years as director of the Civil Service Academy (*Mekteb-i Mülkiyye*) and for fourteen as director of the Galatasaray Lycée.

After the Constitutional Revolution in 1908, 'Abd al-Rahmān Sheref gained even more prominence. He was appointed to the Senate (remaining a member until the end of the Empire) and was made Minister for the *Defter-i Khākānī* (Revenue Register). He also served as Minister of Education for three short spells and as Minister of Pious Foundations (*Evkāf*) and President of the Council of State. As Minister of Education, he took the initiative in founding bilingual (French-Turkish) "model" (*nümüne*) secondary schools.

From 1909 until the end of the empire in 1922 he was the last official chronicler (*wak'a-nüvis*) of the Ottoman Empire. In this capacity, he finished the eighth and last volume of the history of his predecessor Luṭfī Efendi. His own chronicle of the years 1908-18 has remained unpublished. 'Abd al-Rahmān Sheref's importance for the study of Ottoman history lies not so much in any great originality or depth but in his work as an organiser and populariser. He published fourteen books and numerous articles. Some of the former, such as the *Ta'rikh-i dewlet-i 'othmāniyye* (1883) and the *Fedhlike-yi ta'rikh-i dewlet-i 'āliye-yi 'othmāniyye* (1884) were widely used as textbooks in schools. He also wrote a regular historical column for the newspaper *Wāqit* ("Time"). 'Abd al-Rahmān Sheref was instrumental in establishing history as a modern discipline in Turkey. The most important step in this direction was the establishing in 1910 of the *Ta'rikh-i 'Othmānī Endjümeni*, (Society for Ottoman History). This society, of which he became permanent president, concentrated on translating European works on Ottoman and Turkish history and on text editions. Its main aim, the publication of a large-scale Turkish history of the Ottoman Empire, was not realised during his lifetime, but the institute's journal, *Ta'rikh-i 'Othmānī Endjümeni Medjümü'ası* (*TOEM*), published from 1910 to 1924 and continued under the title of *Türk Ta'rihi Endjümeni Medjümü'ası* until 1928, was the first of its kind in the Empire.

In 1923, 'Abd al-Rahmān Sheref was elected to the National Assembly in Ankara as one of the representatives for Istanbul. He also headed the Turkish Red Crescent Society. In 1925 he fell ill; he died at Istanbul at the age of 72 and was buried in his native Eyüp.

Bibliography: Efdal ül-Dīn [Tekiner], *'Abd ül-Rahmān Sheref Efendi terdjüme-yi hālī, hayāt-i resmīyesi we khusūşiyesi*. Istanbul 1927; İbrahim Alaettin Gövsa, *Türk meşhurları ansiklopedisi*, Istanbul n.d.; M. Orhan Bayrak, *Osmanlı tarihi yazarları*, Istanbul 1982; Osman Ergin, *Türkiye maarif tarihi*, Istanbul 1977; Murat Belge (ed.), *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye ansiklopedisi*, Istanbul 1985, vi.

(E.J. ZÜRCHER)

SHEWKĪ BEG (Şevki Bey in present-day Turkish orthography), Turkish composer of great popularity, was born the son of a comb-maker in 1277/1860 in the Fātiḥ quarter of Istanbul. The exceptionally gifted young man was accepted at the Sultan's music school (*Mūzika-i hümayūn mektebi*) under the aegis of Callisto Guatelli (1868-99), and studied there under

MAJLIS TA'RIKHIAH AL-UMMA
SOMBA GELANG DOKUMAN

60 APR 19 1996

Abd al-Rahman Sheref Efendi

ABDURRAHMAN ŞEREF BEY (1853-1925)

Prof.Dr. Atilla ÇETİN

1942 İstanbul Beykoz doğumlu olan Çetin, sırasıyla Bursa Erkek Lisesi (1961), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü ve Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1966).

Bir süre Kars Alparslan Lisesi'nde Tarih Öğretmenliği (1966-1968) yapan Çetin, Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğü'nde, Genel Müdür Vekilliği görevlerinde bulundu (1970-1981).

1972-1973 yılları arasında devlet tarafından Fransa'ya (Paris) arşivcilik ihtisası için gönderildi.

Dünya ve Tercüman gazetelerinde çalıştı. 1987'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde "Tarih Doktoru" unvanını alan Çetin, 1988'de Yakınçağ Tarihi Doçenti, 1996'da Temmuz ayında aynı ana bilim dalında profesör oldu. 1990'da Tunus'ta araştırmalar yaptı. Halen Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Yayımlanmış birçok kitabı bulunan Çetin'in çeşitli yerli ve yabancı ilmi dergilerde tarih, arşivcilik, kütüphanecilik ve kültür konularında birçok makaleleri, çevirileri yayımlandı.

Bazı gazetelerde yazılanı neşredildi. Ansiklopedilere maddeler yazdı.

Tarihi Kültürü ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler
(13-15 Mayıs 2005), İstanbul 2005, s. 258-267 İSAM 144361

(1872) ve *Hakikat* (1876) resmî gazetelerinde baş muharrirlik görevlerinde de bulunan yazar, 1890/1891'de Lizbon'da toplanan müsteşrikler kongresine de gönderilmiştir. 1902'de emekli oldu ve 1904'te İstanbul'da vefat etti. Eyüb Câmii civarına defnedildi.

Abdurrahman Süreyyâ daha çok belâğat konusundaki yazı ve kitapları, münakaşaları ile tanınır. Onun bu alandaki ilk kitabı, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâğat-ı Osmâniyye'sinin ilk cüzüne ait tenkitleri muhtevî Tâlikât-ı Belâğat-ı Osmaniyye* (İstanbul, 1882)'sidir. Yazarın, devrinin Adliye nâzırını tenkitleri karşılıksız kalmaz ve bir taraftan *Ceride-i Havâdis*, *Vakit*, *Tercümân-ı Hakikat* gazetelerinde karşı tenkit ve cevaplar neşredilirken, diğer taraftan aynı mahiyette *Hall-i Ta'likât* (1882), *Temyiz-i Ta'likât* (1882), *Nazîre-i Ta'likât* gibi eserler yayımlanır.

Abdurrahman Süreyyâ, kendisine yöneltilen tenkitlere ve verilen cevaplara gazetelere yazdıklarının yanında *Tahlil-i Hall* (İstanbul, 1882, Mihran Mat., 85 s.) isimli eseriyle karşılık verir. O, daha çok dil hataları etrafında dönen bir münakaşayı başlatmakla kalmaz, münakaşanın merkezî şahsiyeti olur. Aslında Abdurrahman Süreyyâ'nın tenkitleri ve verilen cevaplar daha çok Arapça kelimelerin yerli yerinde kullanılmaması noktasında toplanmakta ve Arap dilinde vaktiyle yapılmış münakaşaları Türk fikir hayatına nakletmektedir. Bu, onun Arap dili konusundaki derin bilgisini gösterir. A. Süreyyâ, Türk neşriyat hayatında Şinasi'den beri başlayan dil münakaşalarının mühim bir devresinin başlatıcısı ve devam ettiricisi olarak da tanınmıştır.

Belâğat-ı Osmaniyye münakaşaları sırasında yazılarıyla devreye giren A. Midhat Efendi, konuyu bizatihi Türkçe'nin meselelerine getirir. Türk dilinin Arapça, Farsça karşısında İstikâl kazanması, Türkçe'nin gramerinin, sözlüğünün, belâğatının yapılması tartışılır. Abdurrahman Süreyyâ bu tartışmalarda, millî belâğat fikrini kabul etmekle beraber, başka dillerin, tabiatıyla Arapça'nın belâğat kitaplarından da faydalanılabileceğini söyler ve ansiklopedi fikrini ortaya atar. Bunu ansiklopedik sözlük olarak da anlayabiliriz. Ayrıca o, bu münakaşalarda şahsiyete taarruz yapmayan kendi anlayışındaki ilmî çizgiden ayrılmayan bir tavır sergiler.

Abdurrahman Süreyyâ'nın bu konudaki telif eserleri *Mizanü'l-Belâga* (İstanbul, 1885/1886 ile *Sefine-i Belâgat* (Kostantaniyye, 1887/1888)'dir. Mekteb-i Hukuk'taki hocahğının mahsülü olan bu kitaplardan birincisi fesahat, meânî, beyan ve bediî ele alan klâsik bir belâğat kitabıdır. Fakat yazar, daha mukaddimesinden itibaren, bilhassa meânî bölümüyle Türkçe'ye mahsus bir belâğat kitabı yazmanın gayreti içerisinde olmuş, söz konusu olan belâğatın olduğunu söylemiş, pek çok benzerinde görüldüğü gibi, Arap belâğatını Türkçe tariflerle vermek yoluna gitmemiştir. Onun bu noktada belâğat yazarlarımız içerisinde müstesna bir yeri olduğunu, ikinci bölümdeki dikkatlerinin devam ettirilemeysiğinin Türkçe'nin belâğatı için bir kayıp sayılması gerektiğini söylemek yanlış olmaz. *Sefine-i Belâgat*, yazarın *Mizânü'l-Belâga*'yı ikinci yılda okuturken sınıfta ilâve etmek lüzumunu duyduğu açıklamaları ihtiva etmektedir. *Mizanü'l-Belâga*'nın 'Dibâce'sinde kitabın ikinci kısmının "*Mizânü'l-Hitabe*" olacağına dair bir kayıt varsa da böyle bir esere rastlanılmamıştır.

Abdurrahman Süreyyâ'nın mühim bir hizmeti de *Tunuslu Hayreddin Paşa'nın Akvemü'l-Mesâlik fi Marifeti Ahvâli'l Memâlik* adlı Batı medeniyeti karşısındaki Osmanlı Devleti'nin ve bütününü ile İslâm dünyasının problemleri bakımından fevkalâde ehemmiyetli olan Arapça eserinin mukaddimesini dilimize çevirmesidir. (İstanbul, 1879) Mütercim eserin takdiminde fırsat buldukça Mekâtib-i Âliye'de kitabı okuttuğunu, bazı kısımların tercümesini *Ceride-i Askeriyye* ve *Hakikat* gazetelerinde neşrettiğini söyler. Bu, onun dikkat ve ilgisinin yön ve derinliğini göstermesi bakımından da ayrıca mühimdir.

Mehmet Tâhir'den itibaren (Osmanlı Müellifleri, c. 2, s. 338-339) çeşitli yerlerde (*İnönü Ansiklopedisi*, c. 1, fas. 2, s. 46; *Meydan Larousse*, c. 1, s. 24; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.1, s. 16 vb.) A. Süreyyâ'ya atfedilen *Fezâil-i Askeriyye*, Mustaf Hâmî Paşa'ya aittir. (İstanbul, 1290, *Ceride-i Askeriyye* Mat., 183 s.) Asıl onun eseri olan *Uhuuvet-i Askeriyye* ise, ondan bahseden yerlerde zikredilmeye. *Uhuuvet-i Askeriyye*. (İstanbul, 1298, *Ceride-i Askeriyye* Ma. 80 s.) önce, *Ceride-i Askeriyye* gazetesinde tefrika edilmiştir. Askerliğin mana, ehemmiyet ve

lüzümünün özellikle asker ocağındaki arkadaşlık ve kardeşliğin önemini işlendiği bir kitap olup, hazırlanırken bu konudaki Fransızca kitaplardan da istifade edildiği bizzat yazarı tarafından kaydedilmektedir. Abdurrahman Süreyyâ'ya atfedilen bazı kitaplar daha var ki, bunların ona âdiyeti tevsik edilmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Metinde zikredilenlerden başka: *Sicill-i Ahvâl Defteri*, Başbakanlık Arşivi, nr. 76, s. 91-92; Mehmed Fâik, Mahmud Esad, Ali Sedad; *Redd-i Tahlil*, İstanbul. 1299 (1882), Matbaası Osmaniyye, 32 s.; Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, c. 3-4, s. 1105; Cemil Meriç, *Mağaradakiler*, İstanbul, 1978, s. 273-291; Kâzım Yetiş, "*Cevdet Paşa'nın Belâğat-ı Osmaniyyesi ve Uyandırdığı Akisler II-III*", *Kubbealtı Akademi Mec.*, yıl 12, nr. 2 Nisan 1983, yıl 13, nr. 1, Ocak 1984, s. 57-74, 43-61; a.m.lg., *Belâgat, Rhétorique ve Edebiyat Nazariyesi Saha-sında Türkçe Neşredilmiş Kitapların Açıklamalı Bibliyografyası*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1987, Ankara 1992; a.m.lg., *Yenileşme Devri Belâgat Kitaplarında Eski Şiir*, İstanbul 1993.

✿ Kâzım Yetiş

Abdurrahman Şeref

[1853-1925]

Son Osmanlı vak'ânîvisi, eğitimci, maarif nazırı

Ailesi Safranbolulu olan Abdurrahman Şeref, 1853'te İstanbul'da doğdu. Tophane-i Âmire Muhasebe Kalemî mümeyyizlerinden Hasan Efendi'nin oğludur. İlk eğitiminden sonra Eyüp Rüşdiyesi'ne, daha sonra Galatasaray Sultânîsi'ne girdi. 1873 yılında buradan mezun oldu ve sırasıyla Mahrec-i Aklâm-ı Şâhâne'de, Mekteb-i Sultânî'de, Dârümuallimîn'de tarih-coğrafya muallimliği, Mekteb-i Mülkiye'de ve uzun süre Mekteb-i Sultânî (Galatasaray Lisesi)'de müdürlük yaptı. Eserlerinin çoğunu bu görevde iken yazdı.

Uzun ve başarılı eğitim faaliyetlerinden sonra Abdurrahman Şeref, II. Meşrutiyet'in ilânını müteakip âyân âzası, 1907 ve 1909'da iki defa Maarif Nâzırı oldu. Bu arada Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin ve Tarih-i Osmani Encümeni'nin başkanlıklarında bulundu. Fakat o, asıl şöhretini 1909 yılında getirildiği vak'ânüvislik göreviyle yaptı. Bu va-

**YENİ TÜRK İSLÂM
ANSİKLOPEDİSİ**

ÖRNEK FASİKUL İSTANBUL ARALIK 1995

DN: 47362

SON VAK'ANÜVİS
ABDURRAHMAN ŞEREF EFENDİ
TARİHİ

II. Meşrutiyet Olayları
(1908—1909)

29 TEMMUZ 1997

MADDE TARİHİ ANKARA
SONRA İZMİR ANKARA

Hazırlayanlar :
Prof. Dr. Bayram KODAMAN
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	49702
Tas. No:	956.0743 ABD.5

95192

20 NISAN 2004

**Tanzimattan Cumhuriyete
Bir Osmanlı Aydını
Abdurrahman Şeref Efendi
1853-1925**

Yrd. Doç. Dr. Mehmet DEMİRYÜREK

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	95192
Tas. No:	923 ABD

MADDE 10
SONRASI

phoenix
2003 Ankara

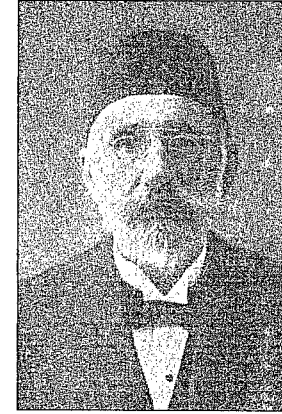
edilirlerdi.⁴⁷ Bu uygulama uyuşturulmadan yapılırdı ve kesinlikle çok ciddi sakatlanmalara yol açardı. Ayrıca şok ve aşırı kan kaybı gibi durumlar yaşam için çok büyük bir risk taşırdı. Her şeyden ötesi böyle bir uygulama her zaman başarılı sonuçlanmadığı için tekrarlanmak zorundaydı, sonuçta tekrardan çocuk ölüm riskiyle karşı karşıya kalırdı.⁴⁸

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XXIV, Sayı/Number 1
Temmuz/July 2009, 253-278. İzmir

**ABDURRAHMAN ŞEREF EFENDİ
(BİYOGRAFİSİ, RESMİ VE ÖZEL HAYATI)***

M. Efdalettin Tekiner**

Hazırlayan: Vehbi Günay***

Abdurrahman Şeref Efendi

Giriş

Gazetelerden biri “Abdurrahman Şeref Bey hastadır” diye günün birinde bir haber yayımladı. İki gün önce kendisini gördüğüm için bu anı hastalığa pek de önem vermemekle birlikte herkes için geçerli olan bir rahatsızlık olabileceği düşüncesiyle hemen geçmiş olsunu koştum.

Kendisini evinde sağlık ve esenlik içinde buldum. Bu yalan haberin gerçek olmamasına memnun olarak geri döndüm. Aradan az bir zaman geçmişti ki aynı gazete “Abdurrahman Şeref Bey vefat etti” diye yazdı. Kalben inanamamakla birlikte hayatın cilvesi olarak ansızın gelişmiş bir durum olması endişesiyle evine koştum. Olageldiği üzere odasında kabul

* Eserin orijinal künyesi: “Efdaleddin (Tarih Encümeni Azasından ve Sabık Dârü’l-fünun Müderrislerinden), *Abdurrahman Şeref Efendi Terceme-i Hâli Hayat-ı Resmîye ve Hususiyesi*, Halk Matbaası İstanbul 1345-1927”, 38 s. Çeşitli çalışmalarda kaynak olarak kullanılan ancak tam olarak yayımlanmayan dikkat çekici bu eser, Osmanlıcadan günümüz harflerine ve Türkçesine aktarılmıştır. [Hazırlayanın Notu]

** Mehmet Efdalettin Tekiner (İstanbul 1868-İstanbul 13.VIII.1957)’in diğer eserleri: *Coğrafya-yı Ümrâni* (İki cilt), *Küçük Osmanlı Tarihi* (Bir cilt), *Tarih Haritaları* (İki cilt), *Muhtasar İslâm Tarihi* (Birinci cildi), “*Osmanlı İhtilâlleri*” (Mülkiye Mecmuası’nda), “*Tarih*” (Mülkiye Mecmuası’nda), “*Alemdar Mustafa Paşa*” (Tarih Encümeni Mecmuası’nda), *Birkaç Mükâleme* (Basılacak), “*Hukuk-ı İdaremizin Tarihi*” (Basılacak).

*** Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Bornova-İzmir. e-posta: vehbi.gunay@ege.edu.tr

⁴⁷ A. K. Grayson, *Assyrian Royal Inscriptions*, 1. cilt, *From the Beginning to Ashur-resha-ishi I*, Wiesbaden, Harrassowitz, 1972, 140 paragraflar 908-10 (Ninurta-apil-Ekur). 2 Kgs. 20:18; Jer. 52:25-7; İsa. 39:7 ve karşılaştır Dan. 1:3-4. *taptiru*, *AHW* 1323, hadım etme.

⁴⁸ Grayson, *a.g.e.*, 132 paragraf 859 (I. Tukulti-Ninurta).

BİYOGRAFİ YAZARI OLARAK ABDURRAHMAN ŞEREF EFENDİ

Mehmet Demiryürek*

Özet

1853 yılında İstanbul'da doğan ve 1925 yılında yine İstanbul'da hayata gözlerini yuman Abdurrahman Şeref Efendi, genelde Osmanlı Devleti'nin son resmî tarih yazarı (vak'anüvis) 1923 yılında Cumhuriyet'in ilânını "doğan yeni çocuğun adını koyma" olarak değerlendirerek buna tam destek vermesiyle tanınır. Oysa o, bunların yanında, eğitimci, tarihçi, ve siyasetçi kimliklerini de taşımaktadır.¹

Anahtar Kelimeler: *Abdurrahman Şeref Efendi, Vak'anüvis, Osmanlı, Tarihçilik*

Abstract

Abdurrahman Şeref Efendi as a Biography Author

The main purpose of this study is to give some information on Abdurrahman Şeref Efendi's history-writing, but especially his biography-writing. Abdurrahman Şeref Efendi, who was born in İstanbul in 1853 and died in the same city in 1925, is known as being the last official historygrapher of the Ottoman State. He was also a history teacher, an educationalist and a politician.

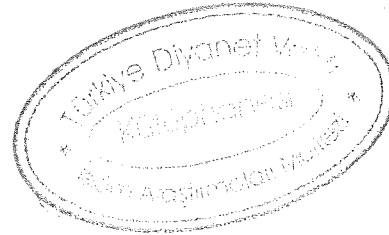
His first works were history textbooks that were written initially as lecture notes. One of the his most famous textbooks is known, with the title of *Tarih-i Osmani* (Ottoman History), which later it was published as *Tarih-i Devlet-i Osmaniyye* (The History of the Ottoman State).

Furthermore, Abdurrahman Şeref Efendi has written biographies of some of the famous Ottoman Statesmen who had lived at the end of the 19th century or in the early years of 20th century. His articles on biographies were published in newspapers and magazines. These newspapers or magazines were *Sabah*, *Vakit*, *Servet-i Fünun*, *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, *Düşünce Mecmuası*, *Yeni Mecmua* and *Nevsal-i Millî*.

Although some of his articles on biography are in his book which was published with the title of "*Musahabe-i Tarihiyye*" (Conversations of History), some of them exist ones in the old newspapers and magazines. I, however, have collected his all articles which were published in newspapers and magazines, except of those in the "*Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*".

* Dr. Lefke Avrupa Üniversitesi öğretim üyesi, KKTC.

¹ Mehmet Demiryürek, *Tarihçi ve Devlet Adamı Abdurrahman Şeref Efendi, (1853-1925)*, (DEÜ, Basılmamış doktora tezi), İzmir 1999.

HADDE TAYINLANMIKTAR
SONRA GELEN DOKÜMAN

Deği / Kıy
Kütüphanesinde Mevcuttur
23 TEMMUZ 1993

Tarihî Esaslar? Encümeni Mecmuası, 15/86-9, 1341 131.

عبدالرحمن شرف افندی

غازی علاءالدین بك ، برادرینك شوحركتندن متأثر اولمادی . پدربینه اولدینی کچی ، برادرینده مشاور سلطنت حالده یاشادی . عقل و تدبیری سایه سنده امارتی زماننده کی نفوذ و حریتی محافظه ایتدی . محاربات و غزواته فعلاً اشتراك ایدرک علو جنابی و حمت دینه سی کوستردی .

منجم باشی احمد افندیك و نشانچی محمد بلك و یردکری معلوماندن آکلاشیلیرکه ، علاءالدین بیک ، بروسه نك غرب طرفنده تورک فتوحاتی ایبری کوتورمکه مأمور اولان فرقه عسکریه سرداری اولدینی ائانه املا کنی بروسه ده بنا ایلدیکی خیرات شریفه سنه وقف و وقفیه سی تنظیم ایدرک عازم غزا و جهاد اولدی . حرباً چناق قلعه بوغازینه قدر کیتدی . بیغا محاربه سنده شهیداً دار بقایه ارتحال ایتدی .

بالاده نشانچی محمد بلك « علاء الدین پاشا و فاتش در بیغا » و منجم باشی احمد افندیك « حیاتنده برجنکده شهید اولمشدر رحمة الله علیه » روایتی بو صورتله جمع و تلیق ایدیله بیلیر . امیر مشار الیهك تاریخ شهادت و انتقالی ، بالاده منقول اولان زعیم محمد بلك « بو احوال واقع اولیجق حلال مشکلات علی پاشا برادر اورخان دار آخرته رحلت ایدوب اورخان غازی وحید قالدی . واندن اورخان غازی توکل خدا ایدوب جناسلام ایله قلعه ازنیق اوستنه یوریوب » روایتندن آکلاشیلیرکه ، (۷۳۰) سنه سیدر . چونکه ازنیقك (۷۳۰) سنه سنده فتح ایدلدیکی مشهوردر .

علاء الدین بلك و وقفیه سی ، ایشته بوروایتی ده تصحیح ایدیور . چونکه (۷۳۳) سنه سنده وقفیه سی تنظیم ایدن ، البته برحیات اولور . شوخالده مشار الیهك ارتحال و شهادتی ، ۷۳۳ سنه سندن سوکرا اولماسی ضروریدر . تاریخ ارتخاله دائر شیمدی به قدر برقید صریحه تصادف ایدیله مدی .

علاء الدین بك ، بروسه ده پدري سلطان عثمانك تره سنده مدفوندر . بروسه ده قلعه ایچنده ایکی مسجدی و کورکوردیلده برمسجدی و زاویه سی و عمارتی مشهوردر . اولاد و احفادی اوقاف شریفه سنه متولی اولمشدردر .

منجم باشی احمد افندیك دیدیکی کچی : بروسه ده قالان اولاد و احفادینه سلاطین عثمانیه اکرام ایدرلردی . « عاشق پاشا زاده دیورکه : « تا بو زمانه دکی اولادندن واردی . « تبغات طاجرانهمله ثابتدرکه ، اولادندن علاء الدین بك بن خضر بك بن تیمور اسماعیل بك ۸۴۳ سنه سنده برحیات ایدی .

صیحه مسام البیه

تورک تاریخ انجمنی رئیس عبدالرحمن شرف افندی ۲۴ رجب ۱۳۴۳ و ۱۸ شباط ۱۳۴۱ تاریخده چهارشنبه کونی وفات ایتدی . مرحوم مشارالیه طوبخانه عامره محاسبه میزندن حسن افندیك مخدومی در . ۱۲۶۹ ده استانبولده تولد ایتمشدر (۱۵ ذی القعدة و ۱ آغستوس) . عائله سنك منشأی آنادولو اولوب بیوک پدري زغفرانبوللی در .

عبدالرحمن شرف افندی تحصیلی مکتب سلطانیده اكمال ایتمشدر ۱۲۹۴ ده مکتب ملکیه مدیری تعیین اولونمش و عینی زمانده مکتب سلطانیده تاریخ معلمکی یاممشدر ۳۱۰ تاریخده معلمك عهده سنده قالمق اوزره مکتب سلطانی مدیریته نقل ایدلمشدر . مرحوم اوزون مدت بووظیفه ده قالمش و اثرلرینك قسم اعظمی بومدت ظرفنده تألیف و نشر ایتمشدر .

مشروطیتك اعلانندن سوکرا مجلس اعیان اعضالغنه تعیین ایدلمش و ۳۲۴ و ۳۲۷ سنه لرنده ایکی کره معارف ناظری تعیین ایدلمشدر .

سلطان محمدك رشادك جلوسنی متعاقب لطفی افندیك انحلال ایدن وقعه نویسلکه تعیین ایدیلهرک عثمانلی ایپراطورلغنك الغاسنه قدر بو وظیفه عهده سنده قالمشدر . عبدالرحمن شرف افندی ، مشروطیتك اعلانندن اعتباراً سلطان محمد رشادك وفاتنه قدر گذران ایدن وقایی اسکی وقعه نویسلر طرزنده ترتیب سنین و شهراوزره یاممشدر (۱) .

مشارالیه ۱۴ ذی القعدة ۱۳۲۷ و ۱۴ تشرین ثانی ۱۳۲۵ تاریخده تأسیس ایدیلن انجمنمزه رئیس تعیین ایدلمش و ارتخاله قدر ریاست عهده سنده قالمشدر .

مرحوم ، حرب عمومی نك ختامنی متعاقب موقع اقتداره کلن مشیر عزت پاشا

(۱) مرحوم مشارالیه بو اثرنی هرکونکی تحسانه کوره یازدینی و وقوعاتك بالآخره آلدینی شکل و نتیجه دن متأثر اولوب دوزه لئکه مجبور اولماق ایچون تکرار برده او قومادینی سویر ایدی .

Abdurrahman Şeref
- Edhem Paşa ?

FIRAT,

A. Hikmet (Öğr. Gör.), "Belge : Edhem Paşa'nın Vefatı Üzerinde Abdurrahman Şeref Bey'in Yazısı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1, (1986), 247-250, Çeviri : Türk Tarih Kurumu'nda Elyazmalar Arasında 213 Numarada Kayıtlı Belgedir.

07 SUBAT 1994

653 KRAELITZ-GREIFENHORST, F. 'Abdurrahman Şeref Efendi. *Mitt. osm. Gesch.* 2 (1923-26), pp. 333-334

Abdurrahman Şeref Efendi

ABDURRAHMAN
ŞEREF EFENDİ

(v. 1911/1925)

ABDURRAHMAN ŞEREF
EFENDİ

3914. 'Abd-ur-Rahmān Şeref: Zübdet ül-qışas / eter-i 'Abd-ur-Rahmān Şeref. — [S.l.] (İstanbul : Matba'a-i 'Amire) Inhaltsang.: Weltgeschichte. — Türk., in arab. Schr. 25 A 4407

1. ([1897] = 1315 h.). — 404, 14 S. 25 A 4407—1/2
2. ([1898] = 1316 h.). — 364, 10 S. 25 A 4407—1/2

Abdurrahman Şeref Efendi

Mokim'in Halil

Tarih-i Osmaniye.
c-10 (s. 211-214)

Adalet,
es-Sehris-tani, el-Milal, I, 42.
Kelâm

Abdurrahman Şeref
Efendi

653 KRAELITZ-GREIFENHORST, F. 'Abdurrahman Şeref Efendi. *Mitt. osm. Gesch.* 2 (1923-26), pp. 333-334

ABDURRAHMAN ŞEREF
Abdurrahman Şeref.
Coğrafya-yi umumî. — İstanbul, 1301 [1884],
362 p.
Ottoman Turkish
I. Title.
NNU neg 4-17406

Abdurrahman Şeref.
Sultan Abdülhamid-i Saniye dair : tarihî vesikalar / Abdurrahman Şeref, Ahmet Refik. — İstanbul : Hilal Matbaası, 1918.
16 p. ; 23 cm.
Ottoman Turkish
I. Refik, Ahmet. II. Title.
CLU CSU-H NNC neg 4-17407

Abdurrahman Şeref.
Tarih-i Devlet-i Osmaniye. — İstanbul, 1312-1315 [1894-1897]
2 v. in 1.
Vol. 1: 2nd ed., 1315.
A textbook for higher schools, covering the period 699-1282 A.H. (1299-1865 A.D.)
Ottoman Turkish
I. Title.
CU NNC neg 4-17409

Abdurrahman Şeref.
Tarih-i Devlet-i Osmaniye / Abdurrahman Şeref.
— Tabi 2. — İstanbul : Karabet Matbaası, 1315-1318 [1897-1900]
2 v. in 1 ; 20 cm.
Ottoman Turkish
I. Title.
CLU NNC neg 4-17408

Abdurrahman Şeref.
Tarih-i Osmani / Abdurrahman Şeref. — İstanbul : Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane Destgâhı, 1307-1389-
v.
Ottoman Turkish
I. Title.
CLU neg 4-17410

Abdurrahman Şeref.
Tarih musahabeleri / muharriri, Abdurrahman Şeref. — İstanbul : Matbaa-yi 'Amire, 1339 [1920 or 1921]
404 p. — (Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti neşriyatından : 51)
Ottoman Turkish
I. Title.
CSU-H NNC neg 4-20404

Abdurrahman Şeref.
Zübdet el-kasas / Abdurrahman Şeref. — İstanbul : Matbaa-yi 'Amire, 1315-1316 [1899-1900]
2 v. in 1.
Title may also be romanized: Zubdat al-qasas.
Ottoman Turkish
I. Title. II. Title: Zubdat al-qasas.
CLU neg 4-17412

25 KASIM 1993

010342
ABDURRAHMAN
ŞEREF (7)

ABDURRAHMAN ŞEREF
EFENDİ

27 OCAK 1994

(‘Akif Paşa, d. 1262/1845); Şinasi (Şināsī, d. 1288/1871); Namık Kemal (Nāmıq Kemāl, d. 1306/1888); and Abdülhak Hamid (‘Abd al-Ḥaqq Ḥāmīd) Tarhan (d. 1937). *Tārīh-i edebiyat-ı Osmaniye* has been the subject of a book by Özcan Aygün (2012) and a master’s thesis by İsmail Toluay (2006).

Besides *Tarih-i edebiyat-ı Osmaniye*, Abdülhalim Memduh authored a number of other works in Turkish: *Burhan* (*Burhān*, Istanbul 1303/1885); *Tasvir-i hissiyat* (*Ṭaşvīr-i ḥissiyāt*, Istanbul 1303/1885); *Tasvir-i vicdan* (*Ṭaşvīr-i vicdān*, Istanbul 1301/1883); *Bedriye* (*Bedriyye*, Istanbul 1304/1886); *Ne bekliyoruz?* (Paris 1905); *Mazlum Türklere meviza* (*Mazlūm Türklere mevīza*, Paris 1902); *Abdülhamid ve genç Türk bir harem ağası* (*‘Abd al-Ḥamīd ve genç Türk bir harem aghası*, Paris 1901). He also wrote a work in French, *Anthologie de L’amour Turc* (Paris 1905), which he prepared with Edmond Fazy. Abdülhamid Memduh’s poems have appeared in various journals and magazines. Among these poems are “Abdülhak Hamid” (‘Abd al-Ḥaqq Ḥāmīd); “Bu da Bir His” (Bu da Bir His); “Gazel” (Ghazel); “Bülbül”; “Bir Hezeyan” (Bir Hezeyān); “Asım Efendi’ye” (‘Āşım Efendi’ye); “Selim-i Evvel” (Selīm-i Evvel); and “Tanzir-i Acizane” (Tanẓīr-i ‘Ācizāne). He also engaged in “collective writing of poetry” (*müşterek şiir yazma*).

BIBLIOGRAPHY

İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son asır Türk şairleri (Kemâlî’ş-suarâ)*, ed. Hidayet Özcan (Ankara 2000), 3:1303–20; Mehmed Tahir, *Osmanlı müellifleri*, ed. Mustafa Tatcı and Cemal Kurnaz (Ankara 2000), 2:340; Abdülhalim Memduh, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye*, ed. Özcan Aygün, Istanbul 2012; Bilal Öngül, *Abdülhalim Memduh’un hayat ve eserleri üzerine bir araştırma*, Ph.D. diss., Ege Üniversitesi, İzmir 2002, 252–7; İsmail Toluay, *Tezkirecilikten edebiyat tarihçiliğine geçiş*

ve Abdülhalim Memduh’un Tārīh-i Edebiyat-ı Osmaniyye’si. İnceleme-metin, master’s thesis, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2006; Salih Okumuş and İdris Şahin, Tanzimat’tan günümüze edebiyat tarihi yazarlığı ve edebiyat tarihleri üzerine bir inceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/14 (2010), 402; İsmail Hakkı Aksoyak, Müşterek şiir söyleme geleneği, *Türklük Bilimi Araştırmaları* 8 (1999), 242; Özcan Aygün, Memduh, Abdülhalim, *TDVİA* (2004), 29:85–6; *TDEA*, Abdülhalim Memduh, (İstanbul 1977), I: 19.

21 EKİM 2014

HANİFE KONCU

Abdurrahman Şeref

Abdurrahman Şeref (‘Abd al-Rahmān Şeref, 1269–1343/1853–1925) was born in Istanbul, the son of Hasan (Ḥasan) Efendi, an accounting officer at Tophane. He graduated from the lycée of Galatasaray in 1290/1873 and worked as the director of the Mekteb-i Mülkiye-i Şahane (Imperial School of Civil Service) from 1295–1311/1878–1894. He later served as director of Galatasaray Lycée (1311–1326/1894–1908), and during the Second Constitutional period, he became Maarif Nazırı (minister of education) and president of the Meclis-i Ayan (Chamber of Notables). In 1923 he joined the Second Grand National Assembly of the new Republic of Turkey, in Ankara, as representative for Istanbul, and he died in the city of his birth in February 1925.

Abdurrahman Şeref was also appointed *vak’anüvis* (*vaq’a-nüvīs*, Ottoman court historian) (27 Rebiülahir 1327/18 May 1909), and he served in this post until the sultanate was abolished (1 November 1922). He helped establish the Tarih-i Osmani Encümeni (Ottoman Historian Society), which initiated the research of history in a modern sense, and he became its president on 14 Zilkade 1327/27 November

010342

ABDURRAHMAN ŞEREF

-
- 1 NAZLI KOZAN, Abdurrahman Şeref Bey'in eğitim, din ve ahlak eđitimiyle ilgili grŐleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

تاریخ در گالاتاسرای را به عهده داشت و در سال ۱۳۱۰ ق مدیر این مؤسسه معتبر شد. بعد از انقلاب ترکان جوان، در ۱۳۲۶ ق، عضو مجلس اعیان و دوبار ناظر معارف شد و پس از جلوس سلطان محمد پنجم عثمانی به سلطنت، به جای لطفی افندی، به وقایع‌نویسی گمارده شد. او تا زمان الغای سلطنت از سوی مجلس بزرگ ملی در ۱۲ ربیع‌الاول ۱۳۴۱ ق / اول نوامبر ۱۹۲۲ م این مسئولیت را برعهده داشت. بدین ترتیب او را می‌توان واپسین وقایع‌نویس دولت عثمانی دانست. او در این مقام، اقدام به نوشتن تاریخ عثمانی کرد. عبدالرحمن شرف در ۱۳۳۶ ق، ناظر اوقاف شد. از اواخر سال ۱۳۴۱ تا ۲۵ رجب ۱۳۴۳ ق در حکم نماینده مردم استانبول در مجلس بزرگ ملی عضویت داشت. او سرانجام در ۲۴ رجب ۱۳۴۳ ق درگذشت و در گورستان ادرنه قاپی‌سی به خاک سپرده شد (ششن، ص ۳۷۶؛ Babinger, p 404-406).

روش عبدالرحمن شرف در تاریخ‌نگاری با روش پیشینیانش تفاوت بسیار داشت و به روش تجربی متمایل بود. وی می‌کوشید روش تحقیقی اروپاییان را میان هم‌وطنان خود رواج دهد و از این نظر، در کار انتشار نظریات تازه در قلمرو عثمانی تلاش مجدانه‌ای کرد (کراچکوفسکی، ص ۵۲۵).

آثار

تاریخ دولت عثمانیه^۵؛ *زئیده القصاص* (استانبول ۱۳۱۵-۱۳۱۶ ق)، در تاریخ جهان که در زمره آثار آگاهی‌بخش و روشنگر در ترکیه است؛ مقاله‌های متعددی که عبدالرحمن شرف در زمان مدیریت انجمن مجموعه‌سی نوشت؛ *تاریخ مصاحبه‌گری* (استانبول، ۱۳۴۰ ق)؛ کتابی درباره سلطان عبدالحمید ثانی با همکاری احمد رفیق آلتون (استانبول ۱۳۳۷ ق)؛ *اوزدمیر عثمان پاشا* (استانبول، ۱۳۳۰ ق)؛ *جغرافیای عمومی* (استانبول، ۱۳۰۶ ق)؛ *آمار و جغرافیا* (استانبول، ۱۳۱۴ ق) (ششن، ص ۳۳۷)؛ درباره زندگی و آثار عبدالرحمن شرف اخیراً کتابی با مشخصات زیر منتشر شده است:

Mehmet Demiryürek: *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Bir Osmanlı Aydını Abdurrahman şeref Efendi 1853-1925*. Phoenix Yayinevi).

سلیمان چلبی و موسی چلبی و بین بایزید دوم و پسرش سلیم اول را ذکر کرده است. در جایی دیگر، مطالبی نیز راجع به گل‌بابا که در بابااسکی مدفون است، آورده شده. این کتاب، که به تاریخ ادرنه اختصاص دارد، از منظر تاریخ محلی اهمیت بسیاری دارد. بعدها، احمد بادلی افندی (۱۸۳۹- ق) ذیلی با عنوان *ریاض بلد ادرنه*، بر این کتاب نوشته است. پژوهش‌های گسترده سلیم ایلگورل روی *انیس المسامین*، در سال‌های ۱۲۹۱-۱۲۹۲ ق، در استانبول به چاپ رسیده است؛ دفتر *اخیار*، که اثری تاریخی است، در شش دفتر و یک خاتمه تدوین شده است؛ *تاریخ فتح روان* [ایروان]، که در این اثر نیز شرح لشکرکشی سلطان مراد چهارم به قفقاز و فتح ایروان بیان شده است؛ *تاریخ فتح بغداد*، که مؤلف در این کتاب به شرح لشکرکشی سلطان مراد چهارم به بغداد و فتح آن شهر پرداخته، و نسخه خطی آن در کتابخانه سلیمانیه موجود است؛ *حدائق الجنان*، که در هشت باب، مشتمل بر مباحثی پیرامون مطایبات و محاضرات تنظیم شده است؛ *ریاض العارفین*، که ترجمه کتاب *حدیث اربعین*، اثر حسین واعظ به ترکی است. این اثر همراه با افزوده‌هایی از مترجم و نسخه خطی آن در کتابخانه فاتح نگه‌داری می‌شود؛ *دیوانچه؛ نجوم‌دن اوقات خمسه‌ی عائد رساله‌سی* (همو، ص ۲۳۱-۲۳۲؛ Babinger, p 234-236؛ *Oriente Moderno*, (vol. III, p 97-98).

منابع

شحن، رمضان (۱۳۹۱). «مورخان عثمانی»، *تاریخ‌نگاری و مورخان عثمانی*، ترجمه و تدوین نصرالله صالحی، تهران، پژوهشکده تاریخ اسلام.
Babinger, F. (1927). *Geschichtschreiber der Osmanen und ihre Werke*, Leipzig. *Oriente Moderno*, Editor-in-chief: Claudio Lo Jacono, Istituto per l'Oriente C.A. Nallino, Rome.

عبد الرحمن شرف

(استانبول ۱۲۶۹ ق - ادرنه ۱۳۴۳ ق). از واپسین وقایع‌نویسان رسمی عثمانی، تاریخ‌نگار در قرن ۱۳ ق.
عبد الرحمن شرف بن حسن افندی. پدرش، حسن افندی، ممیز محاسبه ترسانه عامره و از مردم سافرانپلو بود که از آن‌جا به استانبول مهاجرت کرد. عبدالرحمن شرف در همان سافرانپلو به تحصیل پرداخت و در جوانی، در ۱۲۹۴ ق، مدیر مکتب ماکیه شد. به مدت چهل و دو سال مقام استادی